فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوازدهم، شماره چهارم (پیاپی ۴۶)، زمستان ۱۴۰۲
شاپای چاپی ۲۳۲۲-۲۱۳۱ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X- ۲۵۸۸
http://serd.khu.ac.ir
مقاله پژوهشی صفحات ۸۴-۶۵

تحلیل سرمایه اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ملکشاهی ایلام

حسین حیدری؛ استادیار جامعه‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی. تهران. ایران.
محمد قاسمی سیانی *؛ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی. تهران. ایران.
احمد شکیبا؛ دانشجوی دکتری کارآفرینی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی. تهران. ایران.
جواد مداحی؛ استادیار جامعه‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهادد انشگاهی. تهران. ایران.
سعید کبیری؛ استادیار جامعه‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهادد انشگاهی. تهران. ایران.
علی رنجبرکی؛ استادیار اقتصاد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی. تهران. ایران.

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۵/۰۸ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۲/۲۴

چکیده

سرمایه اجتماعی یکی از بنیان‌های توسعه روستایی بوده و نقش اساسی در توسعه اجتماعات روستایی دارد. به همین منظور تلاش شده است وضعیت سرمایه اجتماعی در روستاهای شهرستان ملکشاهی به عنوان پیش‌زمینه توسعه مورد تحلیل قرار گیرد. سرمایه اجتماعی در این پژوهش در سه بعد مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی مورد سنجش و تحلیل قرار گرفته است. روش پژوهش پیمایش و جامعه آماری ساکنان روستاهای زیر ۲۰ خانوار شهرستان ملکشاهی است. حجم نمونه برابر با ۲۳۸ نفر از ساکنان روستاهای شهرستان ملکشاهی است که با جدول مورگان تعیین شده است. روش نمونه‌گیری نیز تصادفی است. یافته‌های پژوهش نشان داد که در بین ابعاد سرمایه اجتماعی، میزان انسجام اجتماعی نسبت به ابعاد مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی بالاتر است. رتبه‌بندی روستاهای مورد بررسی نشان داد که روستاهای وری‌علی نظر و گل‌گل علیا دارای بالاترین سرمایه اجتماعی و روستاهای درگه و پل شکسته نیز پایین‌ترین سرمایه اجتماعی را دارا هستند. وضعیت سرمایه اجتماعی به تفکیک دهستان نیز نشان داد که دهستان کبیرکوه دارای بالاترین میزان سرمایه اجتماعی و دهستان شوهان پایین‌ترین میزان سرمایه اجتماعی را دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، اعتماد، انسجام، مشارکت، جامعه روستایی، شهرستان ملکشاهی.

* ghasemi_siani@yahoo.com

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

۱) مقدمه

سرمایه اجتماعی[1] زادهٔ تعاملات افراد جامعه است و می‌تواند موجب تقویت یا تضعیف هویت‌های اجتماعی و همبستگی جمعی شود (Shiani& Ahmadpour, 2017: 255). سرمایه اجتماعی در گرو مشارکت شهروندان و افزایش آگاهی اجتماعی اعضای جامعه است و مستلزم رعایت عدالت اجتماعی و توجه هماهنگ به وجوه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی حیات جامعه است. شناخت سرمایه اجتماعی، چگونگی تاثیرگذاری آن بر مشارکت اجتماعی و توانایی به بالفعل در آوردن نیروی بالقوه سرمایه اجتماعی در جهت کمک به مشارکت و نهایتاً به گردش درآوردن چرخ‌های توسعه در سطوح مختلف به صورت ایجاد نهادهای مدنی، شکل‌گیری جامعه مدنی و تکوین دموکراسی اهمیت زیادی دارد. پاتنام[2] مفهوم سرمایه اجتماعی را با الهام از کلمن[3] توسعه داد. ایده اصلی او این است که شبکه‌های اجتماعی حاوی ارزش برای افراد هستند و ارتباطات اجتماعی مانند سرمایه فیزیکی و انسانی بر بهره‌وری افراد و گروه‌ها تأثیر می‌گذارد (Putnam, 2000). روابط بین فردی، شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای تعامل و اعتماد را ایجاد و توسعه می‌دهد و این امکان را می‌دهد که افراد برای رسیدن به اهداف جمعی به طور مؤثرتری با هم عمل کرده و با یکدیگر کنش متقابل و مشارکت داشته باشند (Putnam, 1996). سرمایه اجتماعی شبیه «فضیلت مدنی» است و رابطه نزدیکی با مشارکت سیاسی دارد. اما مشارکت سیاسی به روابط با نهادهای سیاسی و سرمایه اجتماعی به روابط بین مردم بستگی دارد (Putnam, 1995). به عقیده پاتنام، کیفیت اجتماعی در صورتی بالاتر است که شبکه‌ای از روابط اجتماعی متقابل وجود داشته باشد (Häuberer, 2011).

نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که این مفهوم در عین پیچیدگی در طیف متنوعی از پژوهش‌ها به کار گرفته شده است. دلر و دلر[4] (۲۰۱۰) در بررسی الگوهای جرم و جنایت روستایی ایالات متحده با تمرکز بر سرمایه اجتماعی به این نتیجه رسیدند که جوامع روستایی که رشد و توسعه اقتصادی را دنبال می‌کنند باید برای مقابله با فشارهای رو به بالا ناشی از جرم آماده باشند و در این سرمایه اجتماعی باعث کاهش این فشار می‌شود. لانگ و فینک[5] (۲۰۱۹) در بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارآفرینی اجتماعی مشاهده کردند که سرمایه اجتماعی نقش مهمی در کارآفرینی اجتماعی در محیط روستایی دارد. از نظر آنها این دیدگاه می‌تواند بینش‌های ارزشمندی را در مورد تأثیرات متقابل کارآفرینی اجتماعی روستایی و محیط نهادی ارائه دهد. کینگ، فیلک، باین، کلرکس و نتل[6] (۲۰۱۹) در بررسی چگونگی تأثیر سرمایه اجتماعی و اشکال مختلف اعتماد (همکاری، شایستگی و تعهد) بر فرآیندهای نوآوری روستایی به این نتیجه دست یافتند که ترکیب سرمایه اجتماعی و اعتماد نقش مهمی در نوآوری روستایی دارد؛ زیرا سرمایه اجتماعی نقش تعیین کننده در روابط درون شبکه‌های بازیگران درگیر در پروژه‌های نوآوری داشته و آن را تسهیل یا محدود می‌کند. لی، وستلوند و لیو[7] (۲۰۱۹) در پاسخ به این سئوال که چرا برخی مناطق روستایی دچار زوال شده و برخی رشد می‌کنند و تاب آوری بیشتری دارند به این نتیجه رسیدند که تعامل بین مناطق روستایی و محیط بیرونی نقش مهمی در رشد یا زوال جوامع روستایی دارند. از نظر آنها سرمایه اجتماعی در کنار عواملی چون ارتقای ظرفیت تاب‌آوری جوامع روستایی از

1 Social capital
2 Putnam
3 Coleman
4 Deller & Deller
5 Lang & Fink
6 King, Fielke, Bayne, Klerkx & Nettle
7 Li, Westlund & Li

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

طریق تعدیل عملکرد، تنوع معیشت روستایی، ایجاد نهادهای بازار محور از جمله عناصری است که نقش محوری در افزایش تاب‌آوری و ایجاد جوامع روستایی پایدار دارند و سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق کارآفرینی در فعالیت‌های جدید با دسترسی به اعتبارات، نیروی کار، سرمایه انسانی، بازارهای خارجی و نوآوری به تاب‌آوری روستایی کمک کند. کیو، زنگ، کانت و وانگ[1](۲۰۲۱) در بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و ادراک خانوارهای روستایی نسبت به مزایای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی پروژه‌های ترسیب کربن جنگل مشاهده کردند که سرمایه اجتماعی رابطه معنادار و مثبتی با ادراک خانوارهای روستایی نسبت به مزایای پروژه‌های ترسیب کربن دارد. بر اساس نتایج این پژوهش خانوارهایی که ارتباطات مناسب دارند، یا در انجمن‌های محلی عضویت داشته و در رویدادهای سطح روستا مشارکت دارند، نسبت به مزایای اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی پروژه‌ها ادراک مثبت بیشتری دارند. ناگوین، لی، ناگوین، دااو و ناگوین[2](۲۰۲۲) در بررسی اثرات کوتاه مدت سرمایه اجتماعی بر تصمیمات مهاجرت افراد در مناطق روستایی ویتنام مشاهده کردند در صورت وجود مضیقه مالی، شبکه‌های اجتماعی یا درخواست کمک از دیگران اغلب ظرفیت فردی را افزایش می‌دهد و افرادی که دارای شبکه اجتماعی بزرگ در خارج از منطقه نزدیک خود هستند، تمایل بیشتری به نقل مکان به محلی که خویشاوندان آنها در آن زندگی می‌کنند، دارند. از نظر ریچموند و کاسالی[3](۲۰۲۲) ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی (روابط اجتماعی، همکاری، اعتماد، مشارکت و رهبری) نقش مهمی در انعطاف‌پذیری یا پایداری نسبی جوامع صیادی دارد و اعضای اجتماع را در برابر تغییرات و بحران‌های محیطی و حتی تهدیدهای بیرونی پشتیبانی می‌کند.

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در جامعه ایران نیز نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در کشور رو به افول است (حجاریان، ۱۴۰۲)؛ مطالعات سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی (شادی‌طلب و حجتی کرمانی، ۱۳۸۷؛ سلمانی و همکاران، ۱۳۸۹؛ میری و همکاران، ۱۳۸۹؛ صلاحی اصفهانی، ۱۳۹۰؛ قاسمی و همکاران، ۱۳۹۲؛ دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۲؛ نوری و توکلی، ۱۳۹۷؛ شفیعی‌ثابت و خاکسار، ۱۳۹۸؛ کورکی‌نژاد، ۱۴۰۱) بر روند کاهشی سرمایه اجتماعی دلالت دارند. از آنجا که سرمایه اجتماعی، موتور توسعه بسیاری از فعالیت‌های اجتماعی است؛ از این رو ارزیابی و بررسی آن، شناخت دلایل افول آن و راهکارهای تقویت آن در جوامع امروزی از اهمیت زیادی برخوردار است. از طرف دیگر امروز جامعه روستایی ایران با مسائل و چالش‌های متعددی دست به گریبان است که از آن جمله می‌توان به کاهش جمعیت، فقر، نبود زمینه‌های اشتغال در روستاها، کمبود امکانات و خدمات در روستاها و مهاجرت بی‌رویهٔ روستاییان به شهرها برای یافتن کار و زندگی بهتر اشاره کرد (Najjarzadeh., torabi., & Malekan,2018: 27).

سرمایه اجتماعی شامل منابعی در اجتماع است که با میزان اعتماد، عمل و کنش متقابل، هنجارهای مشترک رفتاری، تعهدات و التزامات و تعلقات مشترک، شبکه‌های رسمی و غیررسمی و کانال‌های مؤثر اطلاعات ارتباط دارد. توجه به نقش سرمایه اجتماعی در روابط بین افراد و گروه‌ها در اجتماع و نتایج سودمند آن مانند همکاری در نیل به منفعت عمومی، تسهیل کنش جمعی، ایجاد مشارکت و اعتماد در بین افراد جامعه و... همواره مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاستگذاران بوده است. حتی سرمایه اجتماعی ممکن است به وسیله افراد و گروه‌ها به منظور تسهیل در خدمات‌رسانی مورد استفاده قرارگیرد. از نظر پاتنام (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی دارای جنبه فردی و جمعی است. افراد روابطی ایجاد می‌کنند که از منافع آنها حمایت می‌کند. به عنوان

1 Qiu, Zeng, Kant & Wang
2 Nguyen, Le, Nguyen, Dao & Nguyen
3 Richmond & Casali

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

مثال، بسیاری از مردم نه به دلیل سرمایه انسانی خود بلکه به دلیل شبکه ارتباطی آنها است که شغل پیدا می‌کنند (Putnam, 2000). از سوی دیگر سرمایه اجتماعی برای دولت و بازار نیز سودمند است (Putnam & Goss, 2001). تحقیقات پاتنام نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی برای ثبات، اثربخشی اقدامات دولت‌ها و توسعه اقتصادی مهم‌تر از سرمایه فیزیکی و انسانی است (Häuberer, 2011). از این‌رو برخی از صاحب‌نظران معتقد هستند بسیاری از این چالش‌ها با تقویت بنیان‌های اقتصادی اجتماعی از جمله سرمایه اجتماعی روستا قابل رفع است. شناخت وضعیت سرمایه اجتماعی در میان مردم، نهادها، نقش‌ها و پایگاه که عناصر اصلی اجتماع را تشکیل می‌دهد کمک می‌کند تا تصویر روشن‌تری از وضعیت اجتماعی به سیاستمداران و برنامه‌ریزان ارائه شود. شناخت سرمایه اجتماعی در روستاهای محروم و کم‌برخوردار به سیاستگذاران کمک می‌کند تا در نوع مداخله خود در جوامع روستایی دقت نظر بیشتری داشته باشند و از این امکان برای پیشبرد بهتر و موثرتر برنامه‌های مداخله‌ای استفاده نمایند. به همین منظور در این پژوهش تلاش شده است تا تصویری از وضعیت سرمایه اجتماعی در روستاهای ملکشاهی به عنوان یکی از مناطق محروم و کم‌برخوردار کشور ارائه شود و روستاهای این شهرستان از حیث میزان سرمایه اجتماعی آنها رتبه‌بندی شود.

۲) مبانی نظری

نظریه سرمایه اجتماعی یکی از تأثیرگذارترین نظریه‌هایی است که در چند دهه اخیر در علوم اجتماعی ظهور کرده است (Adler & Kwon, 2002; Coleman, 1988; Fukuyama, 2001; Putnam, 1993; Woolcock, 1998). محبوبیت مفهوم سرمایه اجتماعی نتیجه تلاش برای برجسته کردن ارزش روابط اجتماعی، ایجاد مجدد بعد هنجاری به عنوان موضوع تحلیل‌های اجتماعی و ایجاد مفاهیمی است که پیچیدگی و ارتباط متقابل چهره به چهره را در دنیای واقعی منعکس می‌کند (Schuller, Baron & Field, 2000). نظریه سرمایه اجتماعی، سرمایه را منابع موجود در روابط اجتماعی می‌داند. لین[1] (۱۹۹۹) سرمایه اجتماعی سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی با منافع مورد انتظار تعریف می‌کند و تأکید می‌کند که این تعریف با تعاریف دیگری که به بحث‌های سرمایه اجتماعی کمک کرده‌اند همسو است. از نظر کلمن (۱۹۹۰)، سرمایه اجتماعی حالتی از ساختار اجتماعی است که فعالیت فرد را در یک بافت ساختاریافته تسهیل می‌کند. این که آیا نوع خاصی از ساختار اجتماعی معرف سرمایه اجتماعی است، به این بستگی دارد که آیا عملکرد آن به فرد درگیر در یک کنش خاص کمک می‌کند یا خیر (Golubović & Golubović, 2007). سرمایه اجتماعی از نظر کلمن شامل دو بعد اصلی است: شبکه‌های اجتماعی و منابع. با این حال، هیچ یک از این دو مفهوم، نظریه‌ای رسمی و قابل آزمایش ارائه نمی‌دهند. زیرا اولاً، اصطلاح سرمایه اجتماعی به طور واضح تعریف نشده است و بنابراین، به طور مبهم عملیاتی می‌شود و ثانیاً، مفاهیم حاوی قضایای تجربی قابل آزمایش نیستند (Häuberer, 2011).

پاتنام (۱۹۹۳) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد. او سرمایه اجتماعی را به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به توسعه سیاسی و اجتماعی، در نظام‌های مختلف سیاسی می‌دانست و تأکید عمده وی بر مفهوم اعتماد بود. از نظر پاتنام عضویت رسمی و مشارکت در بسیاری از شکل‌های متفاوت شبکه‌های غیررسمی شاخص اعتماد اجتماعی است این تحقیق اعتماد اجتماعی را به عنوان

[1] Lin

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی مطرح می‌کند. بوردیو[1](۱۹۹۳) بر تمرکز بر انواع سرمایه سه نوع مختلف سرمایه اجتماعی، سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی را از هم تفکیک کرده است (Jonson, 2016). او سرمایه اجتماعی را شکلی از سرمایه می‌داند که به ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان توجه دارد و می‌تواند همراه با سرمایه فرهنگی، ابزاری برای رسیدن به سرمایه‌های اقتصادی باشد (Gilleard, 2020). بنابراین سرمایه اجتماعی مخزنی است که شهروندان و کنشگران می‌توانند برای دست یافتن به اهداف خود از آن بهره‌برداری نمایند (Field, 2008). رابطه بین سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی تحول‌آفرین، اما غیرقابل جایگزین است. فردی که دارای شبکه‌های اجتماعی ارزشمند مانند شناخت افراد مهم یا تأثیرگذار است، دارای سرمایه اجتماعی است. این سرمایه می‌تواند به سرمایه اقتصادی تبدیل شود. با این حال، رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه اقتصادی رابطه پایدار و مستقیم وجود ندارد. به فردی که در خانواده‌ای ثروتمند بزرگ می‌شود، می‌توان به راحتی فرصتی برای تحصیل در خارج از کشور و کسب برخی مدارک و تجربیات ارزشمند ارائه داد. این نوعی سرمایه فرهنگی است که می‌تواند منجر به پیشنهاد موقعیت در یک شرکت به فرد شود. این وضعیت چگونگی تبدیل سرمایه فرهنگی به سرمایه اقتصادی را توضیح می‌دهد. با این موقعیت، فرد می‌تواند شبکه‌های اجتماعی خود را گسترش دهد و دوستی‌های جدیدی ایجاد کند که به عنوان سرمایه اجتماعی شناخته می‌شود (Bourdieu, 2005).

یک نظریه سرمایه اجتماعی باید دارای چهار ویژگی باشد: ۱) سرمایه اجتماعی می‌تواند یک کالای فردی یا عمومی باشد. بنابراین باید در سطح خرد و کلان جامعه تئوریزه شود. ۲) سرمایه اجتماعی در ساختارهای باز و بسته و روابط نهادینه شده و غیر نهادینه شده به طور یکسان تولید می‌شود. علاوه بر این، روابط دارای ویژگی‌های متفاوتی هستند؛ آنها می‌توانند مبتنی بر اعتماد، اقتدار، هنجارها یا سازمان رسمی باشند. ۳) اثرات منفی نادیده گرفته شده سرمایه اجتماعی از طریق طرد باید در نظر گرفته شود. ۴) این که چگونه می‌توان از سرمایه اجتماعی برای مبارزه با نابرابری استفاده کرد باید لحاظ شود (Häuberer, 2011).

نظریه‌های سرمایه اجتماعی را می‌توان در دو دسته کلی جمع نمود: دسته اول که به تعبیر بوردیو سرمایه اجتماعی به عنوان ویژگی فردی پتانسیل افراد برای فعالیت و مشارکت مؤثر در شبکه ارتباطات براساس شناخت متقابل در یک فضای اجتماعی و حفاظت از آن از طریق مبادلات نمادی و مادی است. بر این اساس سرمایه اجتماعی دارایی‌های خوب خصوصی است که افراد آن‌ها را انباشت و از آن‌ها برای دست‌یابی به اهداف خود استفاده می‌کنند. در دسته دوم دیدگاه پاتنام مطرح است که در این دیدگاه سرمایه اجتماعی یک صفت جامعه است که کیفیت شبکه‌ها و روابط، افراد را برای همکاری و کنش جمعی قادر می‌سازند. بر این اساس، سرمایه اجتماعی بر پایه درجه بالای اعتماد بین شخصی و به همان میزان ارزشمندی اعتماد نهادهای عمومی و سیاسی است که قواعد حقوقی را ایجاد و رعایت می‌کنند و همه مبادلات را شفاف و ایمن می‌سازند.

آنچه از مفهوم سرمایه اجتماعی در این پژوهش مراد است ملهم از نظریه پاتنام است. بر این اساس با توجه به ویژگی‌های جامعه روستایی مورد مطالعه، برای بررسی این مفهوم سه بعد مشارکت اجتماعی[2] انسجام اجتماعی[3] و اعتماد اجتماعی[4] در نظر گرفته شده است. در هر جامعه‌ای برای رسیدن به توسعه باید یکی از شرایط مهم و اساسی آن، یعنی وجود مشارکت، فراهم شود. از نظر پارسونز[5] مشارکت اجتماعی فرآیندی آگاهانه، خلاقانه و

1Bourdieu
2Social participation
3Social cohesion
4Social trust
5Parsons

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

همراه با اهداف خاصی است که در چهارچوب یک نظام اجتماعی رخ می‌دهد. واندرسمن و فلورین[1](۲۰۰۰) هم مشارکت را فرایندی می‌دانند که اعضا در تصمیم‌گیری در نهادها، برنامه‌ها و تأثیرات این تصمیم‌گیری شریک باشند. منظور از انسجام اجتماعی وحدت، وفاق و وفاداری است که ناشی از علایق، احساسات، همدلی و کنش‌های مشترک است. اگر چه این واژه با واژه‌های دیگری همچون یکپارچگی اجتماعی[2]، وحدت[3]، وفاق اجتماعی[4]، نظم اجتماعی[5] از یک خانواده هستند (Mariji & CHeraghi Kutiany, 2010) . ولی از نظر جامعه شناختی انسجام پدیده‌ای است که بر پایه آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته‌اند و به طور متقابل نیازمند یکدیگر هستند (Mirzakhani & Darvishi, 2011). سطح بالای انسجام زمانی است که کنش‌های افراد، اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. انسجام اجتماعی، بر افزایش حجم و فراوانی تعامل و ارتباط متقابل اجتماعی و میزان اعتماد افراد جامعه نسبت به یکدیگر دلالت دارد (Navabakhsh & Firoozabadi, 2012). می‌توان انسجام اجتماعی را با احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت آمیز، میزان روابط اجتماعی و تعامل‌های گروهی براساس ارزش‌های مشترک و منسجم تعریف کرد. اعتماد اجتماعی به منزلهٔ فرایند دگرگون شدن پیوندهای یک سویه به چند سویه است که در آن همبستگی بین افراد افزایش می‌یابد و علاقهٔ آنها نسبت به یکدیگر فزونی می‌گیرد و راه را برای کنترل خود[6] هموار می‌سازد.

اعتماد، هستهٔ مرکزی بسیاری از مفاهیم کاربردی موجود در تئوری‌های علوم اجتماعی است که برای تبیین فرایندهای زندگی روزمره از جمله رضایت از زندگی، رونق اقتصادی، آموزش، رفاه، مشارکت، جامعهٔ مدنی، دموکراسی، مردم سالاری و غیره به کار گرفته می‌شود (Delhey, Newton, & Welzel, 2011). در بررسی ادبیات جامعه‌شناختی مفهوم اعتماد به سه رهیافت فکری وجود دارد: اعتماد به منزله ویژگی فردی افراد، اعتماد به منزلهٔ عاملی در ارتباطات اجتماعی و نهایتاً هم اعتماد به عنوان ویژگی نظام اجتماعی با تأکید بر رفتار مبنی بر تعاملات و سوگیری‌ها در سطح فردی، مفهوم‌سازی شده است (Misztal, 2001). با عنایت به مفهوم سرمایه اجتماعی و ابعاد سه گانه آن مدل مفهومی تحقیق به شکل زیر ارائه می‌گردد.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

1 Wandersman & Florin
2 social Integration
3 unity
4 social harmony
5 social order
6 Self control

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

۳) روش تحقیق

پژوهش حاضر براساس هدف، در زمرهٔ پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و بر حسب روش‌تحقیق، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری شامل سرپرست خانوار روستاهای زیر ۲۰ خانوار شهرستان ملکشاهی است که شامل ۱۲ روستا است.[۱] حجم نمونه برابر با ۲۳۸ است که با جدول مورگان تعیین شده است. با توجه به اینکه تعداد خانوارهای این روستاها برابر ۴۲۶ خانوار بود تعداد نمونه ۲۰۵ می‌شد. برای کاهش خطای نمونه‌گیری ۱۵ درصد به حجم نمونه اضافه شد و سپس بر اساس تعداد خانوارهای هر روستا، نمونه‌ها تخصیص داده شد.

جدول ۱. اطلاعات جامعه آماری و نمونه آماری

ردیف	روستا	تعداد خانوار	حجم نمونه
۱	وری علی نظر	۵۸	۳۲
۲	درگه	۲۵	۱۴
۳	پل شکسته	۲۷	۱۵
۴	قر جلیگان	۳۰	۱۷
۵	گراب	۲۶	۱۵
۶	انجیر	۲۵	۱۴
۷	گل گل علیا	۲۸	۱۶
۸	بوستانه	۲۸	۱۶
۹	سراب کلک	۵۳	۳۰
۱۰	اما	۴۳	۲۴
۱۱	چشمه باریک	۳۲	۱۸
۱۲	نادرآباد	۵۱	۲۸
	جمع	۴۲۶	۲۳۸

روش نمونه‌گیری، تصادفی ساده است. اعتبار ابزار تحقیق، روایی صوری است؛ به این صورت که پس از تهیه پرسش‌نامه، توسط خبرگان و متخصصان علوم انسانی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته و بر اساس نظرات ایشان اصلاح شده است. پایایی پرسش‌نامه نیز از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شده است که ضرایب آن در جدول زیر آمده است.

۱. اگر چه تعداد خانوارهای این روستاها در سرشماری سال ۱۳۹۵ زیر ۲۰ خانوار قید شده است ولی این مسئله با واقعیت همخوانی ندارد و جمعیت واقعی بر اساس آمار فرمانداری تصحیح شده است. کوچرو بخش قابل توجهی از جمعیت شهرستان و زمان نامناسب برای سرشماری در این مسئله دخیل بوده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های سرمایه اجتماعی

ابعاد	شاخص‌ها	آلفای کرونباخ
اعتماد	میزان اعتماد به اعضای خانواده، میزان اعتماد به اقوام و آشنایان، میزان اعتماد به شورای روستا، میزان اعتماد به اعضای طایفه و تیره خود، اعتماد بر مبنای ضمانت کردن اعتماد بر مبنای قرض دادن پول اعتماد بر مبنای امانت دادن وسایل کار اعتماد به مسئولان دولتی (بخشدار و فرماندار) میزان اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت های کشاورزی اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت های غیرکشاورزی میزان اعتماد به نهادهای عمومی غیردولتی میزان اعتماد به دهیار، میزان اعتماد مردم به یکدیگر	۰/۷۸۵
انسجام	میزان احترام به بزرگان و ریش سفیدان، میزان کمک مردم به یکدیگر در مواقع گرفتاری، مسئولیت پذیری در برابر مشکلات مردم و میزان اتکا به مردم در مواقع گرفتاری	۰/۷۹۰
مشارکت	میزان همکاری در فعالیت‌های اقتصادی، میزان مشارکت در تشکل‌ها و تصمیم گیری‌های جمعی، میزان مشارکت مردم در اجرای طرح‌های عمرانی، میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های خیریه و عام المنفعه، میزان حضور زنان در امور، میزان همکاری با دهیاری و شوراهای روستا در حل مشکلات، تمایل دستگاه‌های دولتی به مشارکت و میزان تأثیرگذاری نظر مردم در تصمیمات مسئولان و مدیران	۰/۷۳۵

پرسشنامه‌ها با کمک تسهیلگران جامعه محلی از سرپرستان خانوارهای روستاهای شهرستان ملکشاهی تکمیل شده است. برای رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی روستاها نیز از روش تاپسیس[1] استفاده شده است. روش تاپسیس به منظور به دست آوردن امتیاز نهایی روستاها در تحقیق مورد استفاده قرار گرفت. مدل تاپسیس توسط هوانگ و یون در سال ۱۹۸۱ پیشنهاد شد. این مدل یکی از بهترین مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره است. اساس این تکنیک بر این مفهوم استوار است که گزینه انتخابی بایستی کمترین فاصله را با راه حل ایده آل مثبت (بهترین حالت ممکن) و بیشترین فاصله را با ایده آل منفی (بدترین حالت ممکن) داشته باشد. برای محاسبه ضریب تاپسیس مراحل زیر انجام شده است:

۱- تبدیل هر ارزش از لایه به یک ارزش بی‌مقیاس برای فراهم کردن امکان مقایسه لایه‌ها

$$V_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m} {X_{ij}}^2}}$$

۲- ضرب هر ارزش از لایه لاستاندارد شده (Vij) در وزن متناظر بر آن

۳- تعیین راه‌حل ایده‌آل (+Vj) با تعیین ارزش حداکثر و تعیین راه‌حل ایده‌آل منفی (-Vj) با تعیین ارزش حداقل برای هرک از لایه‌های استاندارد شده وزنی

۴- محاسبه اندازه فاصله هر گزینه از ایده‌آل و ایده‌آل منفی

$$d_i^+ = \{\sum_{j=1}^{n} (V_{ij} - V_j^-)^2\}^{0.5}$$

$$d_i^- = \{\sum_{j=1}^{n} (V_{ij} - V_j^+)^2\}^{0.5}$$

۵- محاسبه نزدیکی نسبی تا راه‌حل ایده‌آل به طوری که $0 \le cl_i^+ \le 1$ باشد. بر این اساس هر چه اندازه یک گزینه به نقطه ایده‌آل نزدیک‌تر باشد cli+ به سمت ۱ میل می‌کند و بالعکس (حیدری، شکیبا، وثوقی و حاج علیزاده، ۱۴۰۲).

[1] Topsis (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

$$cl_i^+ = \frac{d_i^-}{(d_i^+ + d_i^-)}$$

میدان مطالعه روستاهای شهرستان ملکشاهی است. شهرستان ملکشاهی یکی از شهرستان‌های استان ایلام است که در مرکز آن استان واقع شده است. شهرستان ملکشاهی در سال ۱۳۸۷ از شهرستان مهران منتزع شده است. این شهرستان شامل دو بخش (بخش‌های مرکزی و گچی) و چهار دهستان (دهستان‌های چمزی، شوهان، گچی و کبیرکوه) و ۲۷ روستا است (مرکز ملی آمار، ۱۳۹۵). سه شهر ارکواز، دلگشا و مهر نیز مراکز شهری این شهرستان هستند (حیدری و شکیبا، ۱۴۰۰).

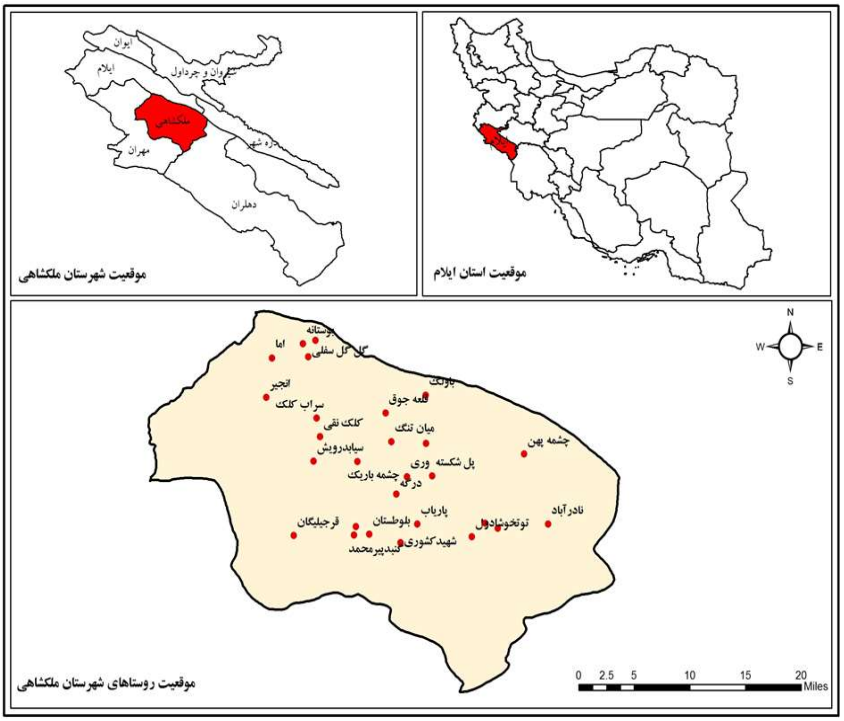

شکل۲. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۴) یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از پیمایش انجام یافته در ۱۲ روستای شهرستان ملکشاهی در ادامه بر حسب شاخص‌های آن مورد بررسی و تحلیل واقع می‌شود.

مشارکت اجتماعی

در سنجش بعد مشارکت شاخص‌های مختلفی مانند میزان مشارکت مردم در اجرای طرح‌های عمرانی، میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های خیریه و عام المنفعه، میزان حضور زنان در امور، میزان همکاری با دهیاری و شوراهای روستا در حل مشکلات، تمایل دستگاه‌های دولتی به مشارکت و میزان تأثیرگذاری نظر مردم در تصمیمات مسئولان و مدیران برای سنجش وضعیت مشارکت در روستاهای شهرستان ملکشاهی مد نظر قرار گرفت. وضعیت کلی شاخص‌های مشارکت مورد بررسی و تحلیل واقع شود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۳. وضعیت شاخص‌های مشارکت

شاخص‌های مشارکت	میانگین	انحراف معیار
اجرای طرح های عمرانی	۳,۱۲	۱,۳۵
فعالیت های خیریه و عام المنفعه	۳,۳۰	۱,۲۴
حضور زنان در امور مهم روستا	۲,۷۴	۱,۳۶
همیاری با دهیار و شوراها	۳,۰۸	۱,۱۰
تمایل دهیار و شورا به مشارکت روستاییان	۲,۸۱	۱,۲۶
تمایل مسئولان به مشارکت با روستاییان	۲,۰۳	۱,۲۱
میزان تأثیر نظر مردم در تصمیمات مسئولان	۱,۹۷	۱,۳۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نمودار فوق نشان می‌دهد که مشارکت مردم روستاهای ملکشاهی بطور کلی در فعالیت‌های خیریه و عام المنفعه بالا است. این شاخص با میانگین ۳,۳۰ در اولویت نخست قرار دارد. کمترین میزان میانگین نیز اختصاص به میزان تأثیر نظر مردم در تصمیمات مسئولان دارد که با میانگین ۱,۹۷ نشان از آن دارد که نظر مردم روستاهای شهرستان ملکشاهی در تصمیمات مسئولان تأثیرات اندکی دارد.

جدول ۴. وضعیت مشارکت به تفکیک دهستان

دهستان‌ها	میانگین	انحراف معیار
چمزی	۲,۷۷	۲,۰۶
شوهان	۱,۹۷	۲,۲۹
کبیرکوه	۳,۱۵	۱,۹۷
گچی	۲,۷۳	۲,۵۷
کل	۲,۶۵	۱,۰۳

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

بررسی تحلیلی وضعیت مشارکت اجتماعی به تفکیک دهستان‌های چهارگانه حاکی از آن است که بهترین وضعیت متعلق به دهستان کبیرکوه با میانگین ۳,۱۵ است که با ضریب پراکندگی پایین (۱,۹۷) نشان از بالا بودن میزان واقعی مشارکت در این دهستان در مقایسه با دهستان‌های دیگر است. اولویت بعدی اختصاص به دهستان چمزی با میانگین ۲,۷۷ که کمی بالاتر از حد میانه است و نشان از آن دارد که میانگین مشارکت در این دهستان در حد متوسط و تا حدودی رو به بالا می‌باشد. دهستان گچی با میانگین ۲,۷۳ در اولویت بعدی واقع شده است و وضعیت مشارکت در این روستا تا حد زیادی مشابه وضعیت دهستان چمزی است. اما دهستان شوهان با رقم میانگین ۱,۹۷ در رتبه آخر قرار داشته و وضعیت مشارکت در این دهستان نسبتاً پایین است.

انسجام اجتماعی

انسجام اجتماعی با مؤلفه‌هایی مانند میزان احترام به بزرگان و ریش سفیدان، میزان کمک مردم به یکدیگر در مواقع گرفتاری، مسئولیت‌پذیری در برابر مشکلات مردم و میزان اتکا به مردم در مواقع گرفتاری بررسی شده است که نتایج آن در ادامه آمده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۵. وضعیت انسجام اجتماعی

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار
میزان احترام به بزرگان و ریش سفیدان	۴,۵۷	۰,۶۶
میزان کمک مردم به یکدیگر	۳,۹۵	۱,۰۰
میزان پیشقدم شدن در حل مشکلات	۴,۰۸	۱,۰۶
میزان اتکاء مردم به همدیگر	۳,۷۴	۱,۱۴

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

یافته‌ها نشان می‌دهد که همه شاخص‌های انسجام اجتماعی در روستاهای هدف، بالاتر از حد میانه و مایل به حد بالایی هستند. در بین مؤلفه‌ها، بیشترین میزان اختصاص به «میزان احترام به بزرگان و ریش‌سفیدان» با نمره میانگین ۴,۵۷ داشته و کمترین میزان نیز مربوط به مؤلفه «میزان اتکاء مردم به یکدیگر» با میانگین ۷۴.۳ می-شود. «میزان پیشقدم شدن در حل مشکلات مردم» و نیز «میزان کمک مردم به یکدیگر» در مواقع گرفتاری و مشکلات در حد واسط بین این دو قرار می‌گیرند. سپس بر حسب شاخص میانگین و انحراف معیار اقدام به تعیین وضعیت کل انسجام اجتماعی در بین دهستان‌های شهرستان ملکشاهی شده است تا امکان مقایسه بین دهستان‌ها در ارتباط با وضعیت کلی متغیر فوق فراهم گردد.

جدول ۶. وضعیت انسجام به تفکیک دهستان

دهستان‌ها	میانگین	انحراف معیار
چمزی	۴,۰۷	۰,۹۹
شوهان	۳,۵۴	۱,۲۴
کبیرکوه	۴,۲۵	۱,۰۴
گچی	۴,۰۰	۰,۸۵
کل	۴,۰۱	۱,۰۸

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

یافته‌ها نشان داد که وضعیت انسجام اجتماعی در دهستان کبیرکوه با نمره میانگین ۴,۲۵ در رتبه اول قرار دارد. بدترین وضعیت البته در حالت نسبی نیز اختصاص به دهستان شوهان با میانگین ۳,۵۴ دارد. در مجموع وضعیت انسجام اجتماعی در دهستان‌های چهارگانه مورد بررسی در شهرستان ملکشاهی بالاتر از حد متوسط است. رقم میانگین کل یعنی ۴,۰۱ تأییدی بر این گفتار است.

اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی در دو بعد اعتماد عمومی با شاخص‌هایی اعتماد به اعضای خانواده، اعتماد به اقوام و آشنایان، اعتماد به طایفه و تیره و ... و اعتماد نهادی با شاخص‌هایی چون اعتماد به مسئولان دولتی، اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت‌های کشاورزی و نهادهای مرتبط با فعالیت‌های غیرکشاورزی مورد سنجش قرار گرفته است که نتایج آن در ادامه آمده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۷. وضعیت شاخص‌های اعتماد

شاخص‌های اعتماد اجتماعی	میانگین	انحراف معیار
میزان اعتماد به اعضای خانواده	۳,۹۰	۰,۵۵
میزان اعتماد به اقوام و آشنایان	۳,۶۷	۰,۷۱
میزان اعتماد به طایفه و تیره	۳,۶۷	۰,۴۸
میزان اعتماد به شورای روستا	۴,۰۰	۰,۵۱
میزان اعتماد به دهیار روستا	۳,۵۰	۰,۸۳
میزان اعتماد بر حسب ضمانت کردن همدیگر	۳,۶۰	۰,۸۴
میزان اعتماد بر حسب قرض دادن به همدیگر	۳,۲۵	۰,۸۹
میزان اعتماد بر حسب امانت دادن به همدیگر	۱,۵۰	۰,۵۱
میزان اعتماد به مسئولان دولتی	۳,۳۰	۰,۶۶
میزان اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت‌های کشاورزی	۳,۰۰	۰,۴۶
میزان اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت‌های غیر کشاورزی	۲,۲۰	۰,۶۲
میزان اعتماد به نهادهای عمومی غیر دولتی	۲,۶۰	۰,۸۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

یافته‌های مرتبط با اعتماد حاکی از آن است که اعتماد به اعضای خانواده بیشترین میزان و اعتماد به نهادهای دولتی مرتبط با فعالیت‌های غیرکشاورزی کمترین میزان را در بین مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی در روستاهای شهرستان ملکشاهی به خود اختصاص داده است.

جدول ۸. وضعیت اعتماد به تفکیک دهستان

دهستان‌ها	میانگین	انحراف معیار
چمزی	۲,۸۸	۱,۰۹
شوهان	۲,۳۵	۱,۱۲
کبیرکوه	۳,۸۸	۰,۵۳
گچی	۳,۶۰	۰,۸۴
کل	۳,۱۱	۰,۹۷

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

یافته‌های پژوهش در خصوص بعد اعتماد به تفکیک دهستان نشان می‌دهد که وضعیت اعتماد اجتماعی بالاتر از حد متوسط است. اعتماد در دهستان کبیرکوه با میانگین ۳,۸۸ از سایر دهستان‌ها بالاتر است و در رتبه اول قرار دارد. دهستان شوهان نیز با میانگین ۲,۳۵ در رتبه آخر قرار دارد.

سرمایه اجتماعی

برای رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی و ابعاد آن از روش تاپسیس استفاده شده است. بدین صورت که ابتدا ماتریس خام داده‌ها با میانگین نمرات مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی تشکیل شد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۹. ماتریس داده‌های خام (ماتریس تصمیم‌گیری)

روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد
وری علی نظر	۲,۲۲	۵,۰۰	۵,۰۰	بوستانه	۱,۸۰	۴,۳۰	۲,۶۰
درگه	۱,۲۰	۳,۳۰	۱,۶۰	سراب کلک	۱,۹۰	۴,۹۰	۳,۲۰
پل شکسته	۱,۱۰	۳,۴۰	۱,۵۰	اما	۲,۰۰	۴,۳۰	۳,۱۰
قر جلیگان	۱,۴۰	۳,۹۰	۱,۸۰	چشمه باریک	۱,۱۰	۴,۶۰	۲,۳۰
گراب	۱,۹۰	۳,۶۰	۳,۱۰	نادرآباد	۱,۰۰	۴,۱۰	۲,۴۰
انجیر	۱,۹۴	۴,۶۱	۳,۱۱	گل گل علیا	۲,۰۰	۴,۸۹	۳,۲۱

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در مرحله دوم مقادیر به دست آمده نرمال شد. ماتریس مقادیر نرمال یا ماتریس بی‌مقیاس شده برای هر کدام از شاخص‌ها به تفکیک روستاهای مورد مطالعه در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۰. ماتریس نرمال شده

روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد
وری علی نظر	۰,۳۸	۰,۳۴	۰,۵۰	بوستانه	۰,۳۱	۰,۲۹	۰,۲۶
درگه	۰,۲۱	۰,۲۲	۰,۱۶	سراب کلک	۰,۳۳	۰,۳۳	۰,۳۲
پل شکسته	۰,۱۹	۰,۲۳	۰,۱۵	اما	۰,۳۴	۰,۲۹	۰,۳۱
قر جلیگان	۰,۲۴	۰,۲۶	۰,۱۸	چشمه باریک	۰,۱۹	۰,۳۱	۰,۲۳
گراب	۰,۳۳	۰,۲۴	۰,۳۱	نادرآباد	۰,۱۷	۰,۲۸	۰,۲۴
انجیر	۰,۳۳	۰,۳۱	۰,۳۱	گل گل علیا	۰,۳۴	۰,۳۳	۰,۳۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در مرحله بعد تعیین راه‌حل ایده‌آل (V_j^+) با تعیین ارزش حداکثر و تعیین راه‌حل ایده‌آل منفی (V_j^-) با تعیین ارزش حداقل انجام گرفت.

جدول ۱۱. مینیمم‌سازی با فرمول $(v-v_{i,min})^2$

روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	S_{min}	روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	S_{min}
وری علی نظر	۰,۰۴	۰,۰۱	۰,۱۲	۰,۵۲	گل گل علیا	۰,۰۳	۰,۰۱	۰,۰۳	۰,۲۹
درگه	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۲۴	بوستانه	۰,۰۲	۰,۰۰	۰,۰۱	۰,۲۹
پل شکسته	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۲۴	سراب کلک	۰,۰۲	۰,۰۱	۰,۰۳	۰,۳۳
قر جلیگان	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۳۱	اما	۰,۰۳	۰,۰۰	۰,۰۳	۰,۴۲
گراب	۰,۰۲	۰,۰۰	۰,۰۳	۰,۲۹	چشمه باریک	۰,۰۰	۰,۰۱	۰,۰۱	۰,۲۹
انجیر	۰,۰۳	۰,۰۱	۰,۰۳	۰,۳۲	نادرآباد	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۱	۰,۳۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جدول ۱۲. ماکزیمم‌سازی با فرمول (vi,max- v)2

روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	Smax	روستا	مشارکت	انسجام	اعتماد	Smax
وری علی نظر	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۱۷۹	گل گل علیا	۰,۰۱۷	۰,۰۰۲	۰,۰۰۴	۰,۳۵۰
درگه	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰	۰,۰۰۱	۰,۱۵۷	بوستانه	۰,۰۴۲	۰,۰۱۰	۰,۰۴۲	۰,۴۵۶
پل شکسته	۰,۰۰۰	۰,۰۰۴	۰,۰۰۱	۰,۲۲۹	سراب کلک	۰,۰۰۸	۰,۰۰۴	۰,۰۰۳	۰,۳۰۲
قر جلیگان	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۲۴۶	اما	۰,۰۰۶	۰,۰۰۷	۰,۰۰۷	۰,۳۴۱
گراب	۰,۰۰۳	۰,۰۰۱	۰,۰۰۲	۰,۲۷۶	چشمه باریک	۰,۰۲۱	۰,۰۰۵	۰,۰۲۲	۰,۴۱۰
انجیر	۰,۰۰۵	۰,۰۰۷	۰,۰۰۱	۰,۲۵۸	نادرآباد	۰,۰۰۶	۰,۰۰۴	۰,۰۱۳	۰,۲۹۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در مرحله پایانی امتیاز و نمره نهایی محاسبه و رتبه هر روستا بر اساس سرمایه اجتماعی هر یک از آنها محاسبه شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۳. محاسبه مقدار ci و رتبه‌بندی نهایی

رتبه	نام روستا	di+	di-	Cli+
۱	وری علی نظر	۰,۱۹۷	۰,۹۶۴	۰,۸۳۱
۲	گل گل علیا	۰,۲۵۷	۰,۸۸۹	۰,۷۷۶
۳	انجیر	۰,۳۳۰	۰,۷۸۶	۰,۷۰۵
۴	بوستانه	۰,۳۳۸	۰,۸۰۶	۰,۷۰۵
۵	چشمه باریک	۰,۳۹۷	۰,۷۹۳	۰,۶۶۷
۶	گراب	۰,۳۸۶	۰,۷۱۶	۰,۶۵۰
۷	سراب کلک	۰,۴۲۶	۰,۷۸۱	۰,۶۴۷
۸	قر جلیگان	۰,۴۱۷	۰,۷۱۸	۰,۶۳۳
۹	اما	۰,۴۲۳	۰,۷۲۰	۰,۶۳۰
۱۰	نادرآباد	۰,۴۴۵	۰,۷۰۶	۰,۶۱۳
۱۱	درگه	۰,۴۸۲	۰,۶۹۱	۰,۵۸۹
۱۲	پل شکسته	۰,۵۲۵	۰,۶۷۱	۰,۵۶۱

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد روستاهای وری علی‌نظر، گل‌گل علیا و انجیر دارای بالاترین رتبه سرمایه اجتماعی و روستاهای پل شکسته، درگه و نادرآباد دارای پایین‌ترین میزان سرمایه اجتماعی است. وضعیت روستاهای مورد بررسی بر اساس ضریب تاپسیس در نمودار زیر آمده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

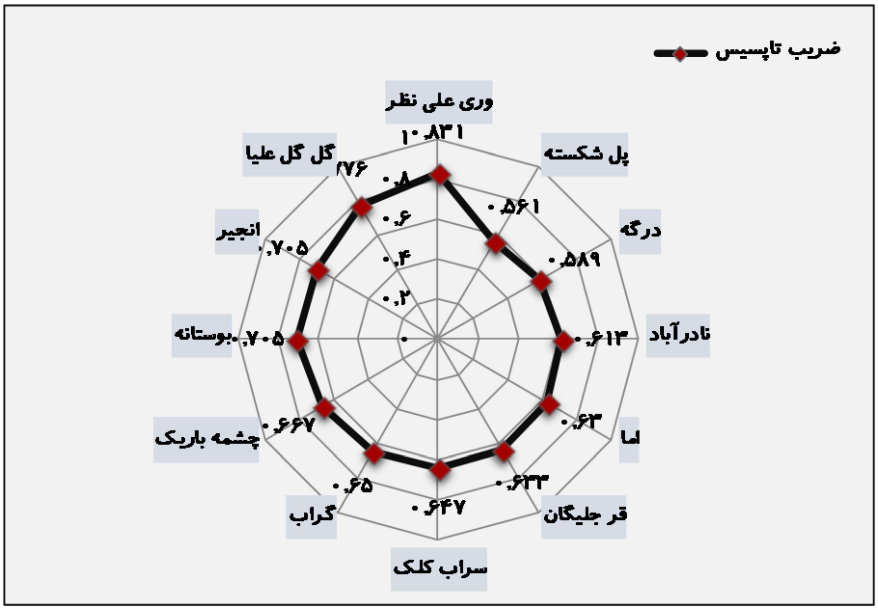

شکل ۱۰. رتبه‌بندی نهایی روستاهای شهرستان ملکشاهی

۵) نتیجه‌گیری

در فرایند توسعه روستایی متغیرهای اجتماعی به خصوص سرمایه اجتماعی نقش کلیدی را ایفا می‌کند، چرا که هیچ توسعه‌ای بدون مشارکت مردم، رضایت‌مندی و اعتماد اجتماعی و انسجام محلی شکل نمی‌گیرد، به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی با ایجاد همبستگی در بین افراد به عنوان منبع کنش‌های اجتماعی در عرصه‌های مختلف زندگی از سطح محلی (خرد) تا سطح حکومت (کلان) مطرح می‌شود و می‌تواند جامعه را در برخورد با مسائل تواناتر ساخته و کاهش آن منجر به بروز مسائل و معضلات حاد اجتماعی می‌شود. سه مولفه انسجام، اعتماد و مشارکت اجتماعی از اصلی‌ترین عناصر سرمایهٔ اجتماعی محسوب می‌شوند که روابـط اجتمـاعی بر مبنای آنها شکل می‌گیرد و زمینه‌ساز جامعه‌ای پویا و همکاری میان اعضای یک گـروه کاری می‌شود.

نتایج نشان داد که هر چند وضعیت عمومی و کلی سرمایه اجتماعی در شهرستان ملکشاهی از میانگین بالاتر است؛ اما بین روستاها و دهستان‌های مورد تفاوت قابل توجهی وجود دارد. همچنین در بین سه مولفه مورد بررسی وضعیت انسجام اجتماعی نسبت به مشارکت و اعتماد اجتماعی بهتر است و شاخص‌های انسجام اجتماعی وضعیت مناسب‌تری را نسبت به دو بعد دیگر دارد. البته مشارکت در کارهای خیریه و عام المنفعه نسبتاً مناسب (۳,۳۰) بوده ولی در سایر شاخص‌ها پایین است. در بین دهستان‌ها دهستان کبیرکوه در هر سه مولفه به ترتیب در انسجام اجتماعی با میانگین ۴,۲۵، اعتماد اجتماعی با ۳,۸۸ و در مشارکت اجتماعی با ۳,۱۵ وضعیت مناسب‌تری دارد و دهستان شوهان در بعد مشارکت اجتماعی با ۱,۹۷، در مولفه اعتماد اجتماعی با ۲,۳۵ و در انسجام اجتماعی با ۳,۵۴ در بین دهستان‌ها وضعیت نامناسبی دارد. بین روستاها نیز روستای وری‌علی نظر و گل گل علیا وضعیت مناسبی داشته و دو روستای درگه و پل شکسته پایین‌ترین میزان سرمایه اجتماعی را دارا هستند. نتایج بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی شهرستان ملکشاهی با یافته‌های تحقیق قاسمی و همکاران (۱۴۰۲) در شهرستان احمدی هرمزگان و حیدری و همکاران (۱۴۰۲) در ملکشاهی درباره نقش سرمایه اجتماعی در توسعه همسویی دارد. در این تحقیق نیز مشخص شده است که وضعیت سرمایه اجتماعی عامل اصلی توسعه پایدار بوده و با تقویت مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به خصوص مشارکت و اعتماد اجتماعی سطح توسعه پایدار در

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

جوامع روستایی بهبود یافته است. همچنین نتایج به دست آمده با نتایج پژوهش کورکی‌نژاد (۱۴۰۱) همسو است. در تحقیق ایشان نیز نتایج نشان داد که اعتماد، مشارکت و ارتباطات و انسجام به عنوان ابعاد سرمایه اجتماعی عامل اصلی پایداری در چهار بعد توسعه در نواحی روستایی شهرستان سیرجان هستند.

سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از رفتارهای مثبت در تعاملات انسانی است که باعث ایجاد شبکه‌های روابط اجتماعی بین افراد می‌شود. به عبارتی سرمایه اجتماعی زمانی بوجود می‌آید که یک نوع شبکه روابط داد و ستد اجتماعی در بین افراد، گروه‌ها و حتی در بین سطوح‌های عمودی نیز ایجاد شود. در این نوع روابط عناصری همچون تعهد، تجانس، هویت فردی، گروهی، قومی، ملیتی، نژادی، جنسیتی و ... به راحتی ایجاد شده و اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی بصورت تعمیم یافته‌ای در جامعه ایجاد می‌گردد. در این تحقیق برای ارزیابی وضعیت سرمایه اجتماعی به بررسی شاخص‌های سه مولفه اصلی سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام اجتماعی و مشارکت) پرداخته شد. ابعاد سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی در یک رابطه متقابل قرار دارند که یکدیگر را تقویت می‌کنند. گیدنز، اعتماد را زیربنا و زمینه‌ساز اصلی فرایند توسعه در جوامع مدرن می‌داند؛ به طوری که هر جا که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است. مشارکت اجتماعی را می‌توان فرایند سازمان یافته‌ای دانست که از سوی افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص به منظور سهیم شدن در منابع قدرت انجام می‌گیرد. نمود چنین مشارکتی، وجود نهادهای مشارکتی چون انجمن‌ها، گروه‌ها سازمان‌های محلی و غیر دولتی است. در این رابطه کاربرد سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و نیازمند برنامه‌هایی برای افزایش مشارکت، اعتماد متقابل به یکدیگر و به مسئولین، همچنین نیازمند انسجام درون گروهی هستند. در این راستا میسر شدن پیشرفت در هر یک از زمینه‌های فوق، مستلزم حضور، اعتماد و مشارکت روستاییان در روند توسعه است و این امر امکان‌پذیر نیست، مگر آنکه روحیه مشارکت و اعتماد اجتماعی و همبستگی اجتماعی را به شکلی مدرن و در قالب تشکل‌های دولتی و غیر دولتی در روستا بالا برد.

برای افزایش سرمایه اجتماعی در جامعهٔ مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود نسبت به تشکیل گروه‌های خویشاوندی روستایی و برگزاری جلسات ماهیانه به منظور تبادل نظرات و تجربیات و ایجاد همبستگی و افزایش اعتماد میان اعضا، برگزاری و ایجاد برنامه‌های گروهی جهت افزایش روحیهٔ کار تیمی در راستای ایجاد احساس مسئولیت اجتماعی و تشکیل گروه‌های حل اختلافات حرفه‌ای به منظور کاهش تنش‌ها و ایجاد فضای همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل اقدام کرد. با توجه به پایین بودن میزان اعتماد مردم به نهادهای دولتی که در نتیجه بدقولی و خلف وعده‌های متعدد ایجاد شده است توصیه می‌شود نهادهای دولتی از هر گونه وعده‌ای که عملی نبوده و قابلیت اجرایی ندارد اجتناب نمایند.

تشکر و قدردانی

این مقاله از طرح پژوهشی «انجام تحقیقات و اجرای توان‌افزایی جامعه محلی شهرستان ملکشاهی» که با اعتبار بنیاد علوی و توسط پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی در شهرستان ملکشاهی اجرا شده استخراج شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

۶) منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی، (۱۳۸۴)، **بررسی چگونگی توسعه و گسترش فضایی زعفران در جنوب خراسان بر اساس مدل هاگراستراند (مدل پخش فضایی)**، حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- حجاریان، احمد. (۱۴۰۲). **تحلیل اثرات سرمایه اجتماعی بر پایداری سرمایه های معیشتی خانوارهای روستایی (مورد مطالعه: شهرستان سلسله)**. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۱۲ (۴۴) :۱۳۶-۱۲۱.
- حیدری، حسین؛ شکیبا، احمد. (۱۴۰۰). **ارزیابی مسائل روستایی، ریشه‌ها و پیامدهای آن با روش ارزیابی مشارکتی روستایی (مورد مطالعه: دهستان گچی شهرستان ملکشاهی ایلام)**. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۱۳(۲)، ۶۳۹-۶۶۶.
- حیدری، حسین؛ شکیبا، احمد؛ وثوقی نیری، کریم؛ حاج علیزاده، احمد. (۱۴۰۲). **خوشه‌بندی ظرفیت و پتانسیل توسعه روستاهای شهرستان ملکشاهی بر اساس شاخصهای اجتماعی اقتصادی**. راهبردهای توسعه روستایی، ۱۰(۱)، -۱۴۳ ۱۲۵.
- دادورخانی، فضیله؛ ملکان، احمد؛ عزمی، آئیژ؛ احمدی، راشد. (۱۳۹۲). **مطالعه تطبیقی تاثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقای توسعه روستایی (نمونه موردی: دهستان گودین، شهرستان کنگاور)**. برنامه‌ریزی فضایی، ۳(۳)، ۱۴۴-۱۲۵.
- سلمانی، محمد؛ تقی‌پور، فریده؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی؛ جلیلی، پروانه زهرا. (۱۳۸۹). **بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای باغستان و برون – شهرستان فردوس)**. علوم اجتماعی، ۴(۱۱)، ۱۹-۴۰.
- شادی طلب، ژاله؛ حجتی کرمانی، فرشته. (۱۳۸۷). **فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی**. رفاه اجتماعی، ۷ (۲۸)،-۵۶ ۳۵.
- شفیعی ثابت، ناصر؛ خاکسار، سوگند. (۱۳۹۸). **تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه روستایی با نقش میانجی اثرات ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها**. پژوهشهای روستائی، ۱۰(۲)، ۲۷۵-۲۵۸.
- شیانی، ملیحه؛ احمدپور، خسرو. (۱۳۹۶). **رابطه بین سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی بین شهروندان رشت**، فصلنامه رفاه اجتماعی. ۱۷ (۶۶)، ۲۵۵-۲۹۰.
- صلاحی اصفهانی، گیتی. (۱۳۹۰). **نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی نمونه موردی روستای عشایری قره بلاغ**. فصلنامه علمی پژوهش های بوم شناسی شهری، ۲(۳)، ۶۰-۵۲.
- قاسمی سیانی، محمد؛ بادکو، بهروز؛ رنجبرکی، علی؛ شکیبا، احمد؛ شامبیاتی, محمد حامد. (۱۴۰۲). **تحلیل اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر تغییرات سطح توسعهٔ پایدار روستایی با رویکرد توان‌افزایی جامعه محلی (مورد مطالعه: روستاهای بخش احمدی شهرستان حاجی‌آباد)**. مطالعات توسعه پایدار شهری و روستایی، ۱(۱).
- کورکی نژاد، ژاله. (۱۴۰۱). **نقش سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار اقتصادی در نواحی روستایی شهرستان سیرجان**. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۱ (۴۰)، ۲۳۲-۲۰۷.
- مریجی، شمس اله؛ چراغی کوتیانی، اسماعیل. (۱۳۸۹). **تبیین جامعه شناختی مولفه های همبستگی اجتماعی در جامعه مهدوی**. مشرق موعود، ۴(۱۴)، ۸۳-۵۹.
- میری، غلامرضا؛ جوان، جعفر؛ افراخته، حسن؛ ولایتی, سعدالله؛ شایان, حمید. (۱۳۸۹). **نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: منطقه پشت آب سیستان)**. جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۴(۱)، ۲۹-۴۹.
- نجارزاده، محمد؛ ترابی، ذبیح الله؛ ملکان، احمد. (۱۳۹۶)، **بررسی تأثیر سرمایهٔ اجتماعی بر حکمروایی خوب و پایداری جوامع روستایی با نقش تعدیلگری سرمایهٔ فرهنگی؛ مورد مطالعه: دهستان گودین شهرستان کنگاور**، برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۷(۳)، ۴۲-۲۵.
- نظارتی‌زاده، محمدرضا؛ اسماعیلی، رضا؛ محمدی، اصغر. (۱۴۰۱). **تبیین جامعه‌شناختی تاثیر سرمایه اجتماعی بر سازگاری اجتماعی نمونه: ساکنان مجتمع‌های مسکونی شهر اصفهان**. جامعه شناسی کاربردی، ۳۳(۱)، ۱۸۸-۱۵۹.
- نوابخش، مهرداد؛ فیروزآبادی، آمنه. (۱۳۹۱). **انسجام اجتماعی شهری و عوامل مرتبط بر آن در شهر کرمانشاه**، مطالعات جامعه شناختی شهری، ۲(۵)، ۳۳- ۵۸.
- نوری، مجتبی؛ توکلی، جعفر. (۱۳۹۷). **سنجش سطح سرمایه اجتماعی سکونتگاه های روستایی (مطالعهٔ موردی: دهستان حسن آباد شهرستان اسلام آباد غرب)**. پژوهش و برنامه‌ریزی، ۸(۱)، ۷۸-۶۳.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). **Social capital: Prospects for a new concept.** Journal of Academy of management review, 27(1), 17-40.
- Bourdieu, P. (2016). **Distinction. In Social Theory Re-Wired** (pp. 198-215). Routledge.
- Coleman, J. S. (1988). **Social capital in the creation of human capital**. American journal of sociology, 94, 95-120.
- Dadvar Khani, F., Malekan, A., Azmi, A., & Ahmadi, R. (2013). **Comparative study of Social Capital on Rural Development Upgrade (Case Study: Godvin Rural District, Kangavar County).** Journal of Spatial Planning, 3(3), 125-144. [in Persian]
- Delhey, J., Newton, K., & Welzel, C. (2011). **How general is trust in "most people"? Solving the radius of trust problem.** American sociological review, 76(5), 786-807.
- Deller, S. C., & Deller, M. A. (2010). **Rural crime and social capital. Growth and Change**, 41(2), 221-275.
- Field, J. (2008). **Social capital**. Routledge.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

- Fukuyama, F. (2001). **Social capital, civil society and development.** Third world quarterly, 22(1), 7-20.
- ghasemi siani, M., badkou, B., ranjbaraki, A., shakiba, A., & shambiyati, M. H. (2023). **Analysis of the effect of social capital on changes in the level of sustainable rural development with the empowerment approach of the local community (Case study: villages of Ahmadi district of Hajiabad city).** Journal of Urban and Rural Sustainable Development Studies. 1(1). [in Persian]
- Gilleard, C. (2020). Bourdieu's forms of capital and the stratification of later life. Journal of Aging Studies, 53, 100851.
- Golubović, N., & Golubović, S. (2007). **Alternative approaches in the conceptualization of social capital.** Economic Annals, 52(174-175), 152-167.
- Häuberer, J. (2011). **Social capital theory** (Vol. 4). Berlin: Springer Fachmedien.
- Heidari, H., & Shakiba, A. (2022). **Assessing Rural Problems, Their Roots and Consequences with Participatory Rural Appraisal (Case Study: Gachi Villages of Ilam's Malekshahi County).** Community Development (Rural and Urban), 13(2), 639-666. . [in Persian]
- Heidari, H., Shakiba, A., Vosoughi Niri, K., & hajalizadeh, A. (2023). **Clustering the capacity and development potential of Malekshahi villages based on socio-economic indicators.** Journal of Rural Development Strategies, 10(1), 125-143. [in Persian]
- Johnson, L. (2016). **What is social capital? Social capital and community well-being: The serve here initiative,** 53-66.
- King, B., Fielke, S., Bayne, K., Klerkx, L., & Nettle, R. (2019). **Navigating shades of social capital and trust to leverage opportunities for rural innovation.** Journal of Rural Studies, 68, 123-134.
- Koorkinejad J. (2022). **The role of social capital on sustainable economic development in the rural areas of Sirjan.** Journal of Space Economy & Rural Development, 11 (40) :207-232. [in Persian]
- Lang, R., & Fink, M. (2019). **Rural social entrepreneurship: The role of social capital within and across institutional levels.** Journal of Rural Studies, 70, 155-168.
- Li, Y., Westlund, H., & Liu, Y. (2019). **Why some rural areas decline while some others not: An overview of rural evolution in the world.** Journal of Rural Studies, 68, 135-143.
- Lin, N. (1999). **Building a network theory of social capital,** Connections, 22(1), 28–51.
- Mariji, Sh,. & Cheraghi Kutiyani, Ismail. (2010**). a Sociological Explanation of Social Cohesion components in Mahdavi Society.** Journal of Mashreq-e Mouood, 4(14), 59-83. [in Persian]
- Miri, G., Javan, J., Afrakhteh, H., Velayati, S., & Shayan, H. (2010). **The Role of Social Capital in Rural Development.** Journal of Geography and Regional Development, 8(14). [in Persian]
- Misztal, B. A. (2001). **Normality and trust in Goffman's theory of interaction order.** Sociological theory, 19(3), 312-324.
- Najjarzadeh, M., torabi, Z., & Malekan, A. (2018). **Studying the impact of social capital on good governance and stability of rural communities, by the mediating role of cultural capital (Case Study: Godin vill, Kangavar County).** Journal of Spatial Planning, 7(3), 25-40. [in Persian]
- Newton, K. (2001, September). **Social trust and political disaffection: Social capital and democracy.** In EURESCO Conference on Social capital, Exeter.
- Nezarati Zadeh, M. R., Esmaeili, R., & Mohamadi, A. (2022). **Sociological Explanation of the Effect of Social Capital on Social Adjustment: Residents of Residential Complexes in Isfahan.** Journal of Applied Sociology, 33(1), 159-188. [in Persian]
- Nguyen, H. T., Le, M. K., Nguyen, T. T. D., Dao, V. P. L., & Nguyen, N. T. (2022). **Social capital and migration: A case study of rural Vietnam.** The Journal of Asian Finance, Economics and Business, 9(1), 63-71.
- Nouri, M., & Tavakkoli, J., (2019). **Measuring the Level of Social Capital of Rural Settlements (Case Study: Hasanabad Dehestan of Islamabad-e-Gharb County).** Journal of Research and Rural Planning, 8(1 (24), 63-78. [in Persian]
- Putnam, R. (1993). **The prosperous community: Social capital and public life**. The American, 4.
- Putnam, R. D. (1995). **Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America**. PS: Political science & politics, 28(4), 664-683.
- Putnam, R. D. (1996). Who killed civic America. www. prospect. magazine. co. uk.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling alone: The collapse and revival of American community**. Simon and schuster.
- Putnam, R. D., & Goss, K. A. (2001). **Schwund des Sozialkapitals? Einleitung. Gesellschaft und Gemeinsinn**. Sozialkapital im internationalen Vergleich, 15-43.
- Qiu, L., Zeng, W., Kant, S., & Wang, S. (2021). **The Role of Social Capital in Rural Households' Perceptions toward the Benefits of Forest Carbon Sequestration Projects: Evidence from a Rural Household Survey in Sichuan and Yunnan Provinces,** China. Land, 10(2), 91.
- Richmond, L., & Casali, L. (2022). **The role of social capital in fishing community sustainability: spiraling down and up in a rural California port**. Marine Policy, 137, 104934.
- Salmani, M., Taghipoor, F., Ramazan zade Lasbooei, M., & Galili Parvaneh, Z., (2011). **the Survey of Social Capital Dimensions in Rural Development (Civil Participation, Social Interaction, Trust) Case Study: Baghestan and Borun Village, Ferdos County).** Journal of Social Sciences, 4(11), 19-40. [in Persian]
- Schuller, T., Baron, S., & Field, J. (2000). **Social capital: a review and critique. Social capital:** Critical perspectives, 50, 1-38.
- Selahi, G. (2012). **The role of social capital in rural development, a case study of Qara Balag nomadic village**. Journal of Urban Ecology Researches, 2(3), 52-60. [in Persian]
- Shafie Sabet, N., & Khaksar, S. (2019). **The Impact of Social Capital on the Participation of Villagers in Rural Development Programs with the Mediating Role of the Perceived Effects of Plans and Projects.** Journal of Rural Research, 10(2), 258-275. [in Persian]
- Shatitalab Z, Hojjati keramani F. (2008). **The Relation of Social Capital with Poverty.** Journal of Social Wellfare. 7(28), 35-56. [in Persian]

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]

- Shiani M, Ahmadpour K. (2017). **The Study of Relationship between Social Capital and Social Identity Among Citizens of Rasht.** Journal of Social Wellfare. 17(66), 255-290. [in Persian]
- Wandersman, A., & Florin, P. (2000). **Citizen participation and community organizations.** In Handbook of community psychology (pp. 247-272). Boston, MA: Springer US.
- Woolcock, M. (1998). **Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework.** Theory and society, 27(2), 151-208.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.61186/serd.12.46.65]